

l'any 1055, ha estat usual des de l'Edat Mitjana; la variant *escos* és de data recent i fou feta damunt del plural *escons* per analogia dels nombrosos mots en -ó que tenen el plural en -ons. Alart (*InvLC*) va recollir *scon* i *acon* 1369; un inventari de 1432 esmenta «un *escon* ab sa taula» (*DAG.*), i en un altre de 1569 apareix en femení «una *escon* ab sa taula» (*AlcM*); després en un text de Barcelona de c. 1700 tenim «se assentaren en un *escon* i manaren...» (*DAG.*),⁵ i en un altre text barceloní de 1711: «lo notari tendrà tan- 10 cats los llibres de la confraria... dins l'*escó* de la capella» (*DAG.*)⁶ La variant *escó* apareix, a més, en un romanç del S. XVIII: «La mossa n'és traydora - al *escó* 's va posar» (*MilàF, Romllo.*, 114.11, però la versió F, recollida a Argentona, duu *escon*). Milà mateix va 15 usar aquesta forma en la seva *Cançó del Pros Bernat*: «Al llar Ricolf tenia un bell *escó* / Que dossier coronava d'art enginyós» (v. 290);⁷ Verdager va emprar *escon*.

Escon és vivent en gran part del Principat sobretot 20 en les contrades del nord.⁸ Griera (*BDC* xix, 1932, 284) va registrar-la a Lledó (Alt Empordà), a la comarca de Lluçanès i en altres més que no menciona. Ens informa que *escon* es diu a Girona del «banc de fusta que té cada casa de pagès a l'església per a seu- 25 re», i ha recollit la frase *buscar el vespre pels escos* 'allargar la conversa a la vora del foc' a Caça (Gironès). JCoromines va registrar *escon* a Molló (Vall de Campr., 1935), i amb *o* a Sant Joan de les Abadeses, 1930; i amb aquesta vocal *AlcM* a Llinars (Va- 30 llès), i la variant *escó* amb *o* a Sant Martí Sesgueiols, i amb *o* a Cornellà de Llobregat.

En els documents antics rossellonesos apareix una forma en femení (?) plural, *escaunes*,⁹ el significat del qual no està ben aclarit: «Que'l s[enyor] rey, ni hom 35 per él, no do licencia a negun hom [que] no gaus taylar ni fer migans ni semals ni cornaleres ni *escaunes* en lo bosch de Comalada» (Alart, *RLR* xiii, 8). Alart assenyalava la relació d'aquest mot amb botes o barrils, i *AlcM* es pregunta si no significaria 'doga de bota', tot i considerant el seu origen incert. Efectivament, es tracta d'una mena de fusta, però ja no ben bé 'doga' senzillament, car la seva aparició al costat de *cornalera*, que el mateix *AlcM* identifica com a 'doga' suggereix que sigui cosa diferent. En tot cas, 45 com que sempre s'usa en plural en el sentit col·lectiu, sembla que hem de comptar amb una continuació del neutre plural *SCAMNA*, que s'havia usat ja en llatí com a 'branques gruixudes de l'arbre esteses en el sentit horitzontal, que serveixen de bancs'; notem que 50 *scamna*, en aquest significat i en l'accepció aproximada de branca tallada, es troba en Plini (veg. Forcellini).

Alart (*InvLC*) dóna vuit exemples d'entre 1311 i 1383; i alguns d'ells, i altres documents, ens ajuden a precisar un xic més la mena de fusta que eren tals *escaunes*. En l'exemple de 1311 es diu que els homes d'Orbanyà (Prada) poden prendre deu arbres «ad ops de fer *escaunes*», però «no degen pen[re] negun aybre que sia bo ad aybre de nau» (Pere Vidal, *RLR* xxix, 60

57); en un document de 1312 s'atorga que els homes de Pi de Conflent poden «talar cascun ayn xv aybres d'ayet en lo bosch de Garravela, e daquels [poden] fer *escaunes* a lur us» (P Vidal, *RLR* xiii, 63); el mot apareix també en un document antic de Limoux (Llenguadoc), citat per Levy, *PSW* iii, 161, i allí es veu que les *escaunes* es venien en càrregues: «Tot home estranh que venda i saumada d'*escaunas* paguara per leuda ii *escauna*», i el mateix text continua 10 per a indicar que la lleuda era diferent per a *escaunas* «d'aqueles que hom fa las canas». Levy posa una interrogació darrera *canas* per a fer constar que no n'entenia el significat; tractant-se d'una mena de fusta, és molt possible que *canas* fossin mides de longitud.¹⁰ Segons indicis, doncs, *escaunes* eren una mena de fusta o de pals o vares que degueren ser emprades per a fer *canes* de mesurar, i, a més a més, agafadors d'atuell de transportar, baranes o bigues.

DERIV.: *Escaunet* 'escambell, tamboret' (usat en 20 *VidesR*, veg. amunt); s'ha usat també en gascó (Palay el qualifica d'antic). En el català antic de Rosselló va existir, a més, un altre diminutiu, *escaunell* (Alart, *InvLC*, en dóna més de vint exemples entre 1332 i 1400), evidentment en el mateix sentit que *escaunet*. Cf. *escañil* «escaño pequeño» usual a Lleó, *escaniellu* 'bressol' a Ribadesella (Astúries), i a Colunga com a «cada uno de los cuatro maderos que atravesan el pertegal del carro en la parte donde se coloca la carga» (*DCEC* ii, 328b29), accepció aquesta darrera que recorda la del cat. *escaunes*, damunt estudiat.

Esconelles, f. pl. 'enginy de transport, compost d'un bastiment de barres combinades amb cordes formant bossa a banda i banda del bast' (usual a Mallorca i al Penedès: *AlcM*); el mateix diccionari dóna un exemple de 1388, evidentment de Mallorca, i un altre de 1701 de Felanitx. Pot provenir directament de *SCAMNELLA com indica *AlcM*, o bé pot ser tret d'una base *escones*, forma corresponent a *escaunes*, estudiat 40 més amunt. — J. G.

¹ En un altre document de 1162 apareix escrit *escanno* (*RBC* vi, 18). — ² Aquest tractament fou assenyalat per primera vegada per JCoromines en 1958 en la seva ressenya de les gramàtiques històriques de Badia i de Moll (ara en *LleuresC*, p. 262). El canvi fonètic suposa una diferenciació de la nasalitat de la m i la vocalització de la bilabial b resultant (JGulsoy, *Cat. Stud. Vol. J. de Boer*, Barcelona 1977, p. 97). L'etimologia del cat. *escon* ha causat bastant de confusió. Quan M-Lübke preparava la primera edició del *REW* no tenia al seu abast més que el castellanisme inexistent *escany* que donen els diccionaris com Labèrnia, Escrig, Aladern, etc., i va assignar-li juntament amb l'oc. *escanh* i algunes formes nord-italianes una base hipotètica *SCAMNIUM, mentre que va agrupar el cast. *escaño*, it. *scanno*, fr. ant. i mitjà *eschame* i roms. *scaun* sota SCAMNIUM. En *Das Katal.* (1925), p. 48, tot i conèixer l'existència de la forma autèntica catalana *escon*, va preferir per raons fonètiques